Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De legibus - Cod. Ettenheim-Münster 220

Münzer, Franz

[S.l.], 1715

Sectio prima

urn:nbn:de:bsz:31-122324

Visual Library

Quæstio 3tia
De
Obligatione, Cessatione, interpretatione et dispensatione legum.

Tertiam ordinur et ultimam de legibus quæstionem, uti ratione sciæ præcedentibus uberiorem, ita dictorum copia cæteris magis frequentem, in ea etenim de obligatione, cessatione, interpretatione, et dispensatione legum simul agere intendimus, et ideo illam pro faciliori illustratione in 3. articulos distinguimus in quorum primo de legum obligatione eadem se, in 2do de ea ad certas personas, in 3. denique de cessatione, interpretatione et dispensatione earum pertractabimus.

Articulus primus
De
Obligatione Legum eadem se.

Quinque in præsenti articulo de obligatione legum eadem se disquirenda veniunt quorum quidem primum est, an, quæ, et quomodo leges humanæ obligent in conscientia. 2dum an lege humana præcipi aut prohiberi possint actus mere interni. 3tium. an leges pœnales ad subeundam pœnam obligent ante sententiam Judicis. 4tum. quomodo leges in præsumptione fundatæ obligent. 5tum. denique an in materia levi possit, possit dari obligatio gravis servandæ legis et vicissim, nec non an lex humana possit obligare cum periculo vitæ? in horum veritate in præsenti articulo brevitate possibili indagabimus. erit igitur.

Sectio prima

An, quæ et quomodo leges humanæ obligent in conscientia?

Suppono quod omnis lex iusta etiam humana habeat ferè vim quandam subditos obligandi, hoc enim nomen legis exposuit de cuius essentia est ratio obligandi. Suppono 2do. 128.

Sycronozdo qd varie dividit lex huna alia enim e preceptiva vel etm
prohibitiva, alia mixta alia mere penalis ut n. 6. Dicimus ergo preceptiva
vel prohibitiva quo simpliciter aliqd imperat aut prohibet sine addita pena mere
penalis autem e quae praecipit aut prohibet mere et tm sub pena subeunda.
At mixta e quae de utroq participat, et hoc fiet ee disjunctiva v.g.
aut frumenta extra patria non exportabit, aut bona evehentis confiscabit
vel fiet ee cumulativa v.g. nemo subditorum hostibus arma vendat, et qui
gra venerit triendio post ad mensem carebit. Sic lex iste alia dicit favorabilis,
quae sil. majorem respicit bonum et favore aliuius, alia vero odiosa quae poenam e
de onere quoda pena et huiusmodi lex autem favorabilis dicit lex amplo inter-
pretatur odiosa vero interpretatur strictae. Ndum qd e regula omnis onera restrin-
genda favores ampliandi. Hic positis sit

129. Assertio 1. Lex huna si iusta fuerit sive caelestia sive civilis obligat ad sui
observantia etm in foro poeni. e expressa S. Th. hic q. 96. a. 4. in c. et ad
primum ubi ita ait dicit. Qd sicut Apostolus dicit ad rom. 13. omnis potestas huna a Deo e,
et ideo qui potestati resistit in his quae ad potestatis ordinem pertinent, Dei ordinationi
resistit, et ndum hoc efficit reus poenae ad poenam, ita S. Th. Cum quo consentiunt alii sententiae
Theologi gra Gerson vicoflex et Almainus de lege civili tm negantes, hanc nostra tm
sentia ait Suarez l. 3. de legibus c. 35. n. 5. ee de culpa vel saltem culpa proxima
qm etm docuit S. Aug. Epist. 50. ad Bonifacium dicens: quicunq legislatoribus quae
pro Dei veritate ferunt obtemperare nolunt, ag iniqui grande supplicium. ipsa hac
sentia dare etm dicit in S. pagina ad rom. 13. ubi Apostolus dicit omnis anima potestatibus
sublimioribus subdita sit, non e enim potestas nisi a Deo, quae autem a Deo est ordinata
sunt, itaq qui resistit potestati Dei ordinatae resistit, qui autem resistunt sibi ipsi
damnationem adquirunt. et post pauca ad ait Apostolus ideo necesse subditi esse non
solum propter iram sed etm propter conscientiam, idcoq enim et tributa praestatis, ministri enim
Dei sunt in hoc ipsum servientes: reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui

vectigal, vectigal, timorem, timore, honorem, honore, hoc fere quoque quod ipsae
scripturae alibi docent, dum dicit, cum Domino obedire mandavit, ita dum dicit quia
iugum legis legunt et legis editores ipsa docuerunt et ego, Domine ex praecepto, qui legis
munus suae caelestis suae civilis in gratia obligent.

Ad quoque sententiam huius obligationis minime deest id quod deprimit ex eo quod 130.
protestor obligari in gratia legentis in quavis contrahe impetrata et dominicia que
gestat ex viro et uxore filiisque familiae: Mulieribus quippe Coloss. 3. praecipit ut sub-
dito sint viris suis, familiae famulos ut obediant Domino suo; petri. 2. filios ut
honorent parentes suos, et pleni ille norte morat qui inobedientes punit Deut. 21.
si autem tanta subordinatio, hierarchia et obligatio in contrahe impetrata provenit
Ubique veniens punit ut eadem maior et plenior Ecclesia in contrahe petita quae est univer-
ceps et respublica. Ergo protestor legislatione huius parum utilis carentes sine
gratia obligare non potest, cum plenis, aut vi aut fraude superiorum legis eluderent
et sic nearia lex sine pro lege frustrari posset, proinde quemlibet ut legis atque in con-
tracta obligarent, se his rationibus in suppositis ex scriptura testimonio et conciliorum ac
Patrum aliorum assertio satis certa est: igitur sit

Assertio 2da. Omnis lex huius sive caelestis sive civilis obligatem in 131.
gratia vel ad actus procedere aut omittere actus prohibitos, vel ad poena subquae actus
procedit ita quod ~~etiam~~ omnis potest non obligare ad actus procedere vel ad omittere
actus prohibitos, non potest tamen in gratia non obligare sed ad exercenda poena postea legislatores
gressione. Ita omnis hic dicit. 5. sent. 7. et videtur ex contrario ipse pauca.
Ad etiam est probatio: non faciat prius offerre sibi et legis obligant in gratia
et quidem pro arbitratu superiorum, ita ut ad voluntate superiorum legis sit parendum
legis autem superiores ~~vel~~ obligant ad actus procedere aut omittere actus prohibitos
vel certe obligant subditos ad poena subeunda, quae actus qui prohibitus est facto
aut non facto eo qui procedere, si omnino ad neutrum obligarent, rationem et quia
lex careret effectu divine statuendi: quae etiam in gratia subditos obligant vel ad

actu vel ad pœna pro actu n̄ facto. At sane nulla lex obligat ultra in-
tentum legislatoris: vel go legislator intendit obligare ad actu, vel intendit
obligare ad pœna ita, ut p̄ omissione actus in gscia quid n̄ peccet, p̄ culpa
tn̄ iuridica obligatus sit saltem post sententiam Iudicis in gscia ad subeundam pœna.
At si prius palam e quia lex obligat ad actu præceptum aut ad omissione actus pro-
hibiti, si vero 2dum iterum pala e quia p̄ tam subditus obligat ad pœna, n̄ ob-
ligat ad actu: go lex humana vel obligat ad actu, vel obligat ad pœna, ~~tn~~
et possit obligare ad pœna quin obliget ad actu, n̄ autem possit obligare neque ad actu
neque ad pœna, quia debet ad alterutrum obligare, ne esset li careat gditne, et ideo
si n̄ obligat ad actu, palam e quia obligat ad pœna.

102. Quinvis autem lex obliget vel ad actu vel ad pœna, tn̄ si n̄ expresse teneat in lege
qd obligat ad actu, censet tn̄ obligare ad pœna, quia iuxta regula iuris minimum
e sequdum, et iterum iuxta alia regula gtra eum qui lege dicere potuit apertius, est
interpretatio facienda, unde etiam deducitur, qd si legislatores qdoque sanctiones fa-
ciant verbis quid præceptivis, sed tn̄ n̄ gstet ex ipsis verbis on præcepserint ad
actu, on ad pœna? presumitur quia præcepserunt ad pœna, n̄ autem voluerunt obli-
gare ad actu et huiusmodi etiam dictum e de regula sanctissimi Legislatoris N. P.
Benedicti scil. qd quia extra maa votorum n̄ gstat on obliget sub peccato
on sub pœna regulari, potius tenendum sit quia obligat sub pœna qm sub peccato, et inde
e qd frequenter in regula dicatur pœnitentiæ aut vindictæ regulari subiaceat. idem tenet
P. Metzger tract. 8. disp. 25. a. 1. §. 3. et alii ff. interpretes s. regulæ comtes
sed tn̄ illqdum e extra gtentum, si enim tgressio regulæ fieret ex gtemptu in maa
gravi, vel qdo accessit præceptum superioris sub obedientia obligantis, huiusmodi tgressio
procul dbio in grave peccatum degeneraret n̄ quid p̄ n̄ observata regula, sed p̄
gtemptum in n̄ observatione habitum aut p̄ positiva inobedientia.

Assertio 3. Omnis lex penalis si sit mere talis non obligat ad actum sed ad poenam lex autem mixta si sit disjunctiva obligat ad alterutrum, si vero sit copulativa standum est intentioni superioris habilitis presumpto an obligat ad utrumque an ad alterutrum. 1133.

Et ita tenent communiter. Prima quidem pars ex eo patet quod omnis lex obligat ut quod legislator intendit vel ad actum vel ad poenam, in lege autem pure penali per se mente dictat legislatoris in quia tum obligatio ad poenam non autem ad actum nisi sub poena: quod si ergo qui delinquit contra legem pure penalem non peccat peccato morali aut theologico omittendo actum vel occupando aut ponendo actum prohibitum, quia nemo peccat nisi ex quo violat legislatoris praecepta, hoc autem contingit in delinquendo contra legem pure penalem, voluntas quippe legislatoris non est nisi ad poenam ipsi culpae inflicta ex actu subeunda, et ideo non obligat ad actum in specie, sed tantum non ponendo semel posito affingit ad poenam sub onere quia exolvenda. Ex eadem ratione religiosi duae partes et mechanicum, cum etenim omnis lex plus non obligat, quam intentio legislatoris tenet ut obligat, lex autem mixta si disjunctiva fuerit non intentione legislatoris tenetur ut obligat ad alterutrum, sicut etiam ex tenore ~~[illegible]~~ verborum legis collegit poeta: quod si vero copulativa fuerit, et certo dignosci non valeat an determinata sit ad obligandum respectu utriusque actus sit et poenae, an ut unum tantum, ad intentionem habilis presumpta recurrendum erit, et sic ergo manifeste est, quia lex mixta si disjunctiva fuerit obligat ad alterutrum si vero copulativa standum sit intentioni legislatoris habilis presumpta an obligat ad utrumque an ad unum, et ideo quia odia sunt restringenda nisi ex verbis legis aliud facile dignosci, erit presumendum quod lex sit disjunctiva non autem pure copulativa, adeoque non ad utrumque actum et poenam, sed tantum ad alterutrum obligat.

Assertio 4. Ad hoc ut lex humana obligans sub peccato mortali, necessaria non gravitas mala vel absolute talis vel talis ex circumstantiis contingat, fundamentum autem non quia legislator obligat subditum medio actus virtutis, quod sua lege in certa specie exhibuit: quod nisi gravitas ipsa materia sit gravis ad bonum commune notabiliter quoque, vel oppositum vitium delictum notabiliter laesivum contributis 1134.

bonique Comis, non erit transgressio gravis neque obligans ad peccatum mortale, fundamentum est ratio quod neque a Deo pontifici, neque a populo principi tradita huiusmodi potestas praesumatur, quod obligare valeant sub mortali ad materiam tum absolute tum respective ad circumstantiam leve, nam praeter quam quod leges debeat obligare ad difformitatem, ita ut si haec difformitas gravis fuerit, legis quoque obligatio ne fiat sub gravi sit, si illa vero legis, levis etiam sit obligatio legis, insuper asserti veritatem confirmat, quia sic iugum humanarum legum foret intollerabile et improportionatum, utpote in quibus levia etiam sub gravi ad sui sequela obligarent, quae improportionata potestas humanis legibus competere rationabilis causa aut ratio non videtur.

135. Dixi tamen quod necessaria sit gravitas materiae vel absolute talis vel talis ex circumstantiis: igitur in legum harum obligatione non est respicienda tantum materia ratione se sed etiam ratione circumstantiae finis, et frequenter enim quod ex se tantum est veniale et leve propter intervenientem circumstantiam potest fieri grave et mortale: ita si superior aliquid leve ratione materiae praecipiat ad obsequium et homagium sibi in eo a subditis praestandum in recognitionem suae iuris dictionis in regnum et subditos, leve illud ratione materiae obligabit sub gravi, non quia leve est, sed quia quod ex se leve est ex fine propter quem praecipitur grave fit et in eo contra superiorem graviter offendatur, et tale fuit praeceptum ut ait Sylvius 1. 2. q. 96. a. 4. q. 3. quod Deus protoparentibus nostris imposuit, ut per abstinentiam certi cuiusdam pomi quae de se erat materia levis, obedientia et homagium praestarent Deo, eumque recognoscerent ut supremum Dominum et conditorem rerum omnium: et ideo ista transgressio non fuit tantum venialis sed lethalis, unde Apostolus dixit per peccatum mors introivit in hunc mundum illegem corporis et animae corporis quidem propter denegationem iustitiae originalis a corruptione sua carne conservantis animae vero propter gravem in re levi inobedientiam.

136. Advertendum est quod imperium legis comparari potest vel ad rem praecepta, vel ad ipsum praecipientem sub tali et tali fine: comparatum ad rem praecepta

non obligat ne quemadmodum sub mortali si res proiecta sit levis, quarum vero ad proiicienda ait Aureg hic disp. 3. sect. 8. n. 195. semper obligat sub mortali ne quemadmodum ut superioris imperium fraeder è, quia et si in multis nova ratione quemptus, fraeli qua superiore aut superior è, qua semper è culpa gravis, quare et si omittere si leve sit, qd superior praecipit, leve tm secundu se, illud tm ex fraeli inobedientia et quemptus superioris omittere, semper è grave: unde Caietan 2. 2. q. 104. a. 2. d. ad tertium dariore id qd ait qui frangeret silentium hoc intentione ut praeceret qua violatione indicentis illud, vere contemneret mortiter peccaret, sed sitendum è qd taliq gravitter peccaret quia silentium violat, qd leve è, sed quia in non servando silentio qd leve è, fraeli quemadmodum imperium superioris qua superior è, qd grave è, superiore enim qua superior è fraeli quemadmodum in suis imperiis semper grave et lethale è. Sed iterum

Diversendum è quia aliud è superioris imperium in re quemadmodum, et aliud è 137.
ipse superior in sui imperio quemadmodum, hoc secundo è fraeli quemptq et semper peccatum mortale, non autem illud primum si modo levis tm fuerit, et idcio silentium qd imperatum è a superiore etiam ex instituto violare quia qd leve è et sub gravi non obligat, non è mortale sed veniale, quia si superioris imperium in re levi quemadmodum, omnium enim superioris in re levi si se loqdo leve è, et leve ce Deo, quia de ratione praecepti aut legis è ut sit iusta, non autem è iusta quae sub gravissima pena quis è pena culpae mortalis praecipit modo leve, cum omnis pena debeat proportionari culpae violare silentium qd a superiore praecepta è, et violare ex hoc fine ut in imperio suo ipse superior quemadmodum habere gravem et mortale, quia fraeli contemptq superioris in est, qui fraeli quemptq semper mortalis è. neq; diuq inobedientia in re levi non è mortalis, sed huiusmodi ceteri inobedientia facta in violatione silentii, silentium enim è res levis: qa Ad. nam dico qd silentium qua ratione sui sit qd leve, et si se loqdo illud violare etiam tm sit qd leve, sed violare silentium ex fine gravior malo quis è fraeli quemptq superioris, illud facit, qd ipsa silentii violatio qd fine fiat modo respective gravis, et si etiam qd ratione sui

e leve ratne circumstiae et finis facilis scil. contemptus superioris, fiat grave et Lethale.

138. Quaeri in praesenti etiam potest an leges tributorum vectigalium etiam obligent in conscientia? et R: quod si ab iis imponuntur quibus ius huiusmodi competit, et quantum ius competit, quod obligant in conscientia, et hoc quidem deduco ex Apostolo qui Rom. 13. ideo necesse subditi estote non solum propter iram sed etiam propter conscientiam, et statim consequenter subdit reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal &c. ergo Apostolus vult dicere ut tributa et vectigalia reddamus sicut alia debita non tantum propter iram sed etiam propter conscientiam: obligant ergo leges huiusmodi etiam in conscientia. et ratio etiam suffragatur: nam reddere unicuique suum est obligatio conscientiae, atqui non reddit cuique suum qui detrahit aut defraudat tributa et vectigalia, illis quibus et quantum ius competit: ergo quoad in conscientia consequenter et leges huiusmodi obligant in conscientia. Dixi tamen si ab iis imponuntur quibus ius huiusmodi competit et quantum competit: nam communiter ut eiusmodi leges iustae ~~sunt~~ adeoque ipsis in conscientia parari debeat, tres conditiones requiruntur, prima est legitima auctoritas in imponente, secunda est iusta causa seu finis debitus v.g. conservatio principis aut Dei eius loci, iustum bellum, conservatio viarum &c. Tertia denique recta moderatio et proportio ut scil. imponantur tributa et vectigalia secundum quantitatem iustam et communem non autem iniquam. et ~~[illegible]~~ hae tres conditiones ad has leges ita requiruntur, ut si in una deficiant, secundum quod deficiunt in conscientia non obligent, ideo si imponantur ab eo qui ius non habet, iis iure non parentur, non enim est lex ubi inferente et quantum in eo potestas condendi leges non est. Ergo si finis non sit debitus, simile est, quia ad finem non debitum leges obligantes dari non possunt, praeterea ubi finis debitus non est, iustitia finis non est, ubi autem finis iustitia deest, quia legis etiam deficit iustitia quantum est. ergo &c. Tertio si finis quidem legis est debitus, et ab habente potestatem imposita est lex, sed tamen proportio in imponendo aut potius inhibitendo eius quod impositum est, non adest, palam etiam est, quia secundum excessum iniustitia subest, adeoque etiam secundum quod iniustitia excedit, ab obligatione

lex recedit. his ipsa fati plurimi nobiles DD. quos inter Sylvester, Medina Engel
dicunt, qd defraudatores tributorum in statim ipso arguendi venati mortis, neque sub
gravi obligari ad restitutione, qbus plane assentior, sicuti enim in his supra positis
qdibus magis intervenit delectus, quo intervenient e injustitia, atque huiusmodi
non observan, tributa vectigalia, aut damnet venati mortis, aut obligari ad restitu-
tionem sub gravi imponat.

Superest quoad obtinere aria 1. assert. Sic qoo. 1. qd superior potestas 139.
in potest imponere legem in iudicio superiori potestati, obligare autem in gravia
pertinet ad iudicii divina potestatis, undeque divinis praecepta ff, obligantur in
gravia, potestas autem huna e inferior potestate: qo potestas huna in potest imponere
legem in gravia obligante. 2do. Illud qd e extra mandata Dei et
iudicia eius, in potest obligare in gravia, atqui multa ff leges huna repugnantes
mandatis Dei vide qd Divus Matth. ic. irritum fecisti mandatum Dei ex traditione
vestra: qo in potest subsistere qd lex huna obligiet in gravia. 3tio. leges
huna praeter ingerant calumnia ff, atqui qd ingerit calumnia in solo non obligat,
quin potius ad gravia obligat, nemine enim calumniari obligare potest: qo ma-
no patet ex Ps: 10. ubi dicit qui conduntur leges iniquae, et scribentes iniustitiam
statuerunt, ut opprimerent in iudicio pauperes et vim facerent causae humilium popu-
li mei.

Ad 1. qd obligare in gravia ex pacto, sic pertinet quod ad iudicium divina potestatis.
sed hoc non obstat quin participative potestate divina obligare in gravia etiam 140.
pertinet ad iudicium huna potestatis hinc dicit Apostolus qd qui potestati resistit
Dei ordinationi resistit et qui resistunt ipsi sibi damnationem requirunt, qd
palam in potest nisi qd iudicio divina potestatis per gravia congruit, hoc iudicio
huna potestatis congruere congrueret, et sic utraque obligaret in gravia.
ad 2dm dicit qd illae leges huna quae repugnant mandatis Dei non sunt iustae
leges et ideo e, quia cum iustitia ~~[illegible]~~ legum non obtinent, neque in gravia obligant.
eleganter conde obtine resolvit P. M. in hoc verba q. 96. a. 4. ad 2.

didum. qd ratio illa procedit de legibus humanis quae ordinantur contra Dei mandatum et ad hoc ordo potestatis se non extendit, unde in talibus legi humanae non est parendum ita s. D. et iure quidem, nam iuxta scripturam Deo magis est parendum quam hominibus: quando ergo leges humanae aliquid contra mandata Dei praecipiunt, in conscientia obligare non possunt.

ad 3tium dico quod calumnia vel infertur per leges ex iustitia vel non, si prius non est proprie calumnia sed iusta vindicta. Atunc potest aliquis per leges huiusmodi obligari, quod si vero est proprie dicta calumnia et gravamen contra id quod iustum est, patet quia cum leges non sint vinculum iniquitatis sed iustitiae et honestatis etiam statuta huiusmodi proprie leges non sunt, et iis per conscientiam nemo parere debet quin potius resistere tenetur, nostra assertio loquitur de legibus iustis et non de iniustis. Obtinentes aliae contra positas assertiones forte formandae ex dictis facile resolvi poterunt, unde haec pro ratione tituli dicta nobis sufficiunt.

Sectio 2da

An lege humana praecipi aut prohiberi possunt actus interni.

141. Lege divina et naturali praecipi potest actus etiam mere internos extra dubium semper fuit, a Deo enim omne illud praecipi potest, quod cognitioni eius subest, et ad viam aeternae felicitatis conducit, subiiciuntur autem divinae cognitioni actus etiam mere interni, et hi conducere plurimum possunt ad viam salutis aeternae: ergo etc. non ergo dubitatur de lege divina aut naturali sed tantum de lege humana et quidem tam de iis actibus quorum bonitas vel malitia consistit in solo affectu interno quam etiam de iis quorum bonitas vel malitia consumatur in aliquo actu externo: sed sciendum est, quod alius est actus internus alius est actus occultus, quod etiam actus occulti sed externi lege humana praecipi aut prohiberi possunt non videtur esse controvertendum, unde non de occultis sed de internis et in mente sola consumatis quaestio procedit ad cuius resolutionem sit